

БІБЛІОТЕКА ВАРИСТВА КАЛА

Вариства

ОСИП ЛУКВИЦЬКИЙ

ЗА СПРАВЕДЛИВИЙ ЛАД

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Ч.
26

ЗМІСТ ЦЕЇ КНИЖКИ:

ВСТУП. На переломі старого й нового суспільного ладу.

Голос католицької Церкви в суспільних справах.
Його відгомін у світі і в нас

3

ПЕРШИЙ РОЗДІЛ. Як розвивалися форми господарсько-суспільних устроїв.

1. Февдальний становий лад: панщина-кріпацтво
та ремісничі цехи в середніх віках

5

2. Як повстав теперішній капіталістичний лад.
(Мануфактурний промисл. Капіталізм. Буржуазія
і пролетаріят. Католицька критика ліберально-
капіталістичного ладу. Доля робітництва)

10

ДРУГИЙ РОЗДІЛ. Історія робітничого руху.

»Християнські соціялісти« в Англії. Перші соція-
лісти у Франції. »Комуністичний Маніфест«
і »Капітал« К. Маркса. Хто такі соціал-демо-
крати і звідки взялися большевики

18

ТРЕТИЙ РОЗДІЛ. Соціялістичні партії між українським народом.

Хто такі українські соціялісти і радикали

28

ЧЕТВЕРТИЙ РОЗДІЛ.

Що таке корпораційний лад і в чім лежить його
вищість над іншими устроями

29

06
10

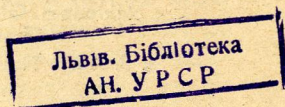
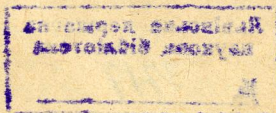
Вісник

ЗА СПРАВЕДЛИВИЙ ЛАД

ЧОМУ НЕДОБРІЙ КАПІТАЛІСТИЧНИЙ ЛАД
ЯК ПОЛІПШИТИ ГОСПОДАРСЬКО-СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ!

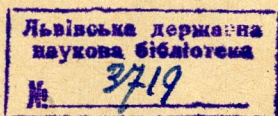
Написав

ОСИП ЛУКВИЦЬКИЙ

СТАНІСЛАВІВ — ЛЮТИЙ — Р. Б. 1939

БІБЛІОТЕКА ТОВАРИСТВА „СКАЛА” — Ч. 26

Nakładem Głównego Wydziału Towarzystwa „Skala”
w Stanisławowie, ul. Pierackiego l. 1.

Z drukarni Naukowego T-wa im. Szewczenki we Lwowie,
ul. Czarnieckiego l. 26.

Накладом Головного Відділу Товариства «Скала»
в Станіславові, вул. Перацького ч. 1.

З друкарні Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові,
вул. Чарнецького ч. 26.

ВСТУП

Жиємо в часі перелому теперішнього суспільно-господарського ладу. Загально шириться переконання, що конечно мусить надійти зміна суспільно-господарського ладу. З тої причини видно занепокоєння серед нинішнього людства. Люди жиють в непевности, що принесе їм уже найближча майбутність. Той стан занепокоєння і непевности побільшує ще упадок віри і з тим моральних законів, упадок спричинений ідеями лібералізму, матеріалізму та кличами соціалістично-комуністичної боротьби клас, які опанували найширші маси промислового робітництва, пролетаріату.

Над розвязкою назріваючих суспільно-господарських справ працює велике число дослідників-суспільників. Доказує це величезне письменство (література) в тій області. Про велику вагу сучасного суспільно-господарського положення найвимовніше свідчить „Окружне письмо” (Енцикліка) Святішого Отця бл. п. Пія XI-го: „В сорокову річницю (Квадрагезімо анно) — Про обнову суспільного ладу (устрою) і про достосування його до норми права Євангелія” проголошена в 1931 р.

Ця Енцикліка становить для цілого католицького світа певний і ясний дороговказ серед хаосу найріжнородніших, дуже часто суперечних, суспільних наук та кличів, що їх тепер голосять, а навіть пробують здійснювати.

Оголошення папської Енцикліки викликало в цілім світі, отже не лише між католиками, величезне вражіння. Не тільки вчені господарники (економісти), але й державні мужі висказалися з великим признанням про засади голошені Енциклікою. Деякі держави як от бувша Австрія, Угорщина, Португалія, Німеччина, Італія та Ірляндія почали вже вводити в державний устрій засади станового (корпораційного) ладу, проголошені тою Енциклікою. Деякі з вичислених держав отверто признаються, що йдуть за засадами тої Енцикліки, — а інші держави ще до того не признаються. Є певні підстави сподіватися, що небаром також інші держави підуть слідами вичислених держав. Зі здивуванням бачимо, що згадана Енцикліка таксамо дає товчок до зміни господарсько-супільного ладу, як перед сорок літами дала була Енцикліка Папи Льва XIII, „Нові справи” (Рерум новарум) сучасного законодавства в робітничім питанні, яке тоді започаткувала Німеччина за цісаря Вільгельма II.

В нашім письменстві і публіцистиці панує по війні глибока мовчанка в господарсько-супільних справах. Мабуть причина такої мовчанки се наше теперішнє положення, яке в цілости захоплює увагу наших провідних людей і наших письменників і то до тої міри, що вони вже навіть не вразливі на пекучі господарсько-супільні справи. Але ясна річ, що так не повинно бути. Господарсько-супільні справи мають таку саму вагу в життю народу, як політичні питання. До деякої міри ті справи навіть важніші як політичні, бо такий чи інший уклад господарсько-супільних справ часто **рішає** і про політичну долю народу.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

1. Щоб зрозуміти науку Святішого Отця про становий, господ.-суспільний лад і твердо при ній стояти, треба зробити бодай коротенький огляд тих видів (форм) господ.-суспільних устроїв, які продовж минувших віків чергувалися по собі, заки запанував теперішній ліберально-капіталістичний устрій. З такого огляду переконаємося, що клеймо назадняцтва, яке вороги Церкви намагаються приліпити до папської станової ідеї, яку поставив св. Отець в основу віднови і поправи теперішнього капіталістичного ладу, цілком безосновні!

Становий господарсько-суспільний лад панував у часах т. зв. середньовіччя. Та доба настала після упадку римської держави і по вандрівках народів. Була се так звана феодальна доба, яка тривала аж до 15-го віку, до відкриття Америки, до відкриття морської дороги до Індій і т. д.

Як виглядав тодішній суспільно-господарський устрій? Власником всеї землі в державі був пануючий володар, (цісар, король, князь). Він роздавав землю вельможам, шляхті або в родові — довічне, або часове — відкличне уживання. Обдаровані брали на себе обов'язок заряджувати наданими землями, платити податки, удержувати лад і порядок на тих землях і на випадок війни давати пануючому володареві визначену військову

потребу в людях та в різнороднім воєннім знадібю.

Такий державний лад називають ленним або февдальним. Обдаровані „леннами” сповняли державні обов'язки, бо вони в імені володаря заряджували частинами державної області. В той спосіб управа (адміністрація) держави обходилася без осібних, платних урядовців, без т. зв. бюрократії, яка є тепер.

Обдарований ленном шляхтич рідко коли сам особисто управляв даровану землю. Він звичайно віддавав ужиткування землі або безпосередньо селянам, або безпосередньо іншим шляхтичам, які вже самі віддавали землю в ужиткування селянам, на подібних умовах, як її діставали від свого ленного пана.

Селяни платили в різнородний спосіб за ужиткування землі. Або вони платили своєму панові частиною зібраних землеплодів, або ще крім того грішми, також працею на панських ланах і різнородними послугами, включно з обов'язком відбукання військової служби в часі війни.

Повинности і тягарі селян, які сиділи на панських землях, називалися панщиною, коли сам селянин був особисто вільний і мав свободу покидати одного пана та переходити до другого. Та були в тих часах краї, як от приміром у Польщі та на наших землях під Польщею, як також у Московщині, де було кріпацтво. Селянин-кріпак не мав особистої свободи. Він не міг довільно покидати свого пана і переходити до другого. Він був прикріплений до землі і був власністю свого пана як посідача землі. Спосіб господарювання і взагалі спосіб заспокоювання життєвих потреб був самовистарчальний. Кожне господарство, все одно великого власника, чи селянина, достарчувало все,

чого його власник потребував. Таке господарство називається природним.

Селяни доставляли своєму панові в натурі поживу та різнородні сирівці. Панські ремісники, звичайно також піддані пана, виробляли з доставлених підданими сирівців потрібні панському дворові предмети ужитку. Лише дуже мала частина засобів поживи і сирівців панського і селянського господарства йшла на виміну, звичайно до найближчого міста, за вироби, яких не виробляло само сільське, панське чи селянське господарство.

В тих часах міста звичайно закладали пани, власники чи ужитковці околичних земель. До тих міст пани спроваджували ремісників і купців. У нас спроваджували до міст багато німецьких ремісників і купців. Також заповнялися наші міста жидами звичайно по жидівських погромах, які в тих часах часто вибухали в західно-європейських містах.

Міщани, купці і міські ремісники, були людьми особисто вільними і користувалися самоуправою, у нас найчастіше після постанов старого німецького, т. зв. маґдебурського права. Міщанська самоуправа спиралася на писані і звичаєві закони, що обов'язували членів поодиноких фахів і цехів. Усі міщани творили один міщанський стан, поруч стану лицарського і духовного. Вправді селянство творило з природи річи, з причини свого заняття, ссібний селянський стан, але тодішнє державне законодавство не признавало селян повноправними громадянами, рівними іншим станам, бо селяни були залежні від свого власника-діди́ча.

Стани духовний, лицарський і міщанський становили в середніх віках рямки і підвалини для всего тодішнього господарсько-суспільного життя.

Був то становий (корпоративний) суспільний лад. Найвиразніше виступав тодішний становий

лад у міщанському стані. Той стан ділився на поодинокі цехи, після різних родів ремесла. Отже був цех прим. шевський, кушнірський, ковальський, мулярський, колодійський і т. д. Кожний ремісник мусів належати до якогось цеху. На чолі кожного цеху була вибрана старшина, яка самостійно і самоуправно установляла закони і приписи, що обов'язували кожного члена цеху. Державна влада не вмішувалася до внутрішнього життя цехів. Постанови і приписи цеху обіймали ціле життя ремісника, зарівно під оглядом морально-суспільним, як і під стисло фаховим ремісничим.

Поодинокий ремісник-майстер мусів виконувати свої вироби стисло після приписів цеху не лише щодо якості виробу, але й щодо кількості і ціни. Майстер міг виконувати свої вироби лише на замовлення споживача і то лише міг виконувати таку кількість виробів, яку визначила йому згори старшина цеху.

В той спосіб кожний поодинокий ремісник-майстер мав більше-менше однакову кількість замовлень на свої вироби як його товариші-майстри з того самого цеху. Тому не могло так бути, щоб один майстер мав надмір замовлень і багатів, а другий рівночасно сидів без праці і терпів недостаток-нужду. Старшина цеху дбала про рівномірне заняття і заробіток для всіх членів цеху. Не було тоді також ремісників-майстрів, які не мали би власних знарядів праці, власних варстатів. Кожний майстер мав право держати у своїм варстаті помічників; визначене цехом число хлопців і челядників. Цеховий правильник стисло визначував, у який спосіб має обходитися майстер з варстатовою челяддю. Визначувано, яку їду, яке поміщення і яку плату має діставати варстатова че-

лядь. Плата челядника мусіла бути така, щоб він міг робити ощадности, які збирано в цеховій касі на його рахунок. У хвили, коли челядник скінчив науку у майстра і управа цеху його усамовільнювала, мав він уже в цеховій касі такі ощадности, що йому вистарчали на купно ремісничих знарядів і уладження власної робітні (варстату).

Як ремісники були згуртовані в цехи, так купці підлягали старшині своїх купецьких „гільдій“, своїх організацій. Станово-цехове законодавство змагало до удержання суспільної рівноваги.

Одиниця, звязана становим, цеховим законодавством, не могла маєтково занадто вибиватися понад рівень товаришів свого цеху. Між членами подинокого цеху-звання не могло бути конкуренції. На це не позволяв цілий улад цехово-станового законодавства, виконуваного свобідно вибраною цеховою старшиною.

Таким чином не могло бути тоді суспільного явища, боротьби клас, яке витворив ліберально-капіталістичний лад, де проти себе стоять у ворожій настрою та боротьбі власники середників виробництва (продукції) — капіталісти, а з другої сторони робітники, які мають лише свою робочу силу на продаж.

Життя одиниці і родини було зрівноважене і забезпечене становими законами, писаними і звичаєвими. Одиниця, член стану-цеху, не жила в непевности, чи не стратить працю. Безробіття було незнаним явищем. Отже цілий суспільний улад середновічча давав людям можливість спокійного співжиття з товаришами свого стану і цеху, так і з людьми інших станів і цехів.

Ось так жилося людям у середновіччі, себто від часів упадку римської держави аж до часів

відкриття Америки та морської дороги до Індії, отже приблизно до кінця XV. століття. З того бачимо, що середньовічний становий суспільний лад не був такий, яким ще й досі представляють його соціалісти й ліберали. Не було там боротьби в суспільності, був між людьми спокій і мир.

2. Відкриття Америки і морської дороги до Індії спричинило порушення станового та суспільного ладу й суспільної рівноваги в західно-європейських приморських краях. Повстають великі купецькі компанії для торгівлі з нововідкритими заморськими країнами. Приморські європейські держави, як Англія, Португалія, Голандія, Іспанія, а частинно Франція, наділяють купецькі компанії, основані в ціли торгівлі з заморськими країнами, великими торговельними привілеями, а навіть правом удержувати власне військо. Так зорганізовані європейські купці немилосердно визискують тубильців у заморських краях. Вони привозять до Європи незмірні багатства, величезні скарби в золоті й дорогім камінню та різнородні сировини. Внаслідок розвитку заморської торгівлі росте по містах багатство членів торговельних компаній. Купці, члени торговельних компаній, починають ламати постанови і закони станового, купецького цеху, бо ті стоять на перешкоді їх надмірному багатінню в протиставленню до товаришів цеху, які з різних причин не мали змоги стати членами купецьких компаній. Зачинає проявлятися маєткова нерівність між купцями. Дотеперішня станова маєткова рівновага захитується. Порушення цехової рівноваги між купцями починає перекидатися на ремісничі цехи. Купцям треба було мати якнайбільше ремісничих виробів, які могли дуже зисковно вимінювати в заморських краях за та-мошні цінні сировини, передовсім за золото. Для

того купці, а радше торговельні компанії, починають робити великі замовлення на різні ремісничі вироби у поодиноких ремісників-майстрів. Щоб вивязатися з принятих замовлень, ремісники починають поширювати свої робітні, не зважаючи на обов'язуючі цехові приписи. Такі ремісники починають багатіти, а рівночасно убожіють їх товариші, які не мали замовлень. Повстає отже маєткова нерівність також між ремісниками.

Ломання обов'язуючих цехових законів і приписів іде так далеко, що самі купці, на власну руку і власними засобами закладають свої власні робітні, до яких наймають збіднілих майстрів, ремісників і челядників. Навіть шляхтичі закладають такі робітні, в яких працюють їх піддані. В той спосіб повстають великі робітні (мануфактури), як власність не майстрів-ремісників, лише купців-підприємців. Повстає т. зв. мануфактурний промисл, де виробництво відбувається наємними робітниками, не на замовлення споживача, як воно було доси, але на зиск для купців-підприємців. Мануфактурні вироби вивожено в заморські краї і там ведено з тубильцями дуже зисковну вимінну торгівлю. Це вже виробництво виключно для зиску, а не для заспокоювання потреб місцевих споживачів, як воно доси бувало.

Повставання мануфактурних варстатів, які були власністю не ремісників, а купців-підприємців, було хвилею народин капіталістичного ладу, а замирання станово-цехового ладу.

Щож це таке капітал? Звичайно розуміють під словом „капітал” якийсь засіб гроша. Звичайно кажуть: „Якби я мав капітал”, „якби я мав гроші”, коли хочуть висловити засіб конечний до виробництва. В дійсності слова „капітал” і „грiш” це два різні поняття. Під словом „капітал” треба

розуміти якесь господарське (економічне) добро, при допомозі якого можна виробляти інші господарські добра. Ось плуг, серп, ціп, або інший, складніший прилад, чи машина може бути капіталом, бо при їх допомозі виробляється (продукується) інші господарські добра. Зате гріш, карбованець, злотий, і як він там ще інакше називається, сам собою не може бути капіталом, бо при допомозі самого гроша не можна безпосередно виробити ніякого добра. Гріш це лиш засіб до набуття капіталу. Ані при допомозі металевого гроша, ані тим менше при допомозі паперового не можна виробити ніякого господарського, ужиткового добра, ніякого предмету.

Один і той самий предмет може бути раз капіталом, а другий раз ні. Приміром: повіз, якого уживає візник (фіякер) до воження своїх подорожних, є капіталом, бо ним фіякер добуває собі прожиток. Колижби той сам повіз купив від фіякра якийсь багатий чоловік і вживав його лише для власної приємности, для прогульок, тоді той сам повіз переставби вже бути капіталом. Таксамо скажемо, що фіякерський кінь се капітал, бо ним візник заробляє на прожиток. Зате кінь, що його уживає власник до проїздки і ним не заробляє, не є капіталом.

Капітал може приймати різні види, напр. є земельний капітал, будівельний капітал, фабричний капітал, вкінці також грошовий капітал. Сказане вистарчає до зрозуміння суті капіталу та суті господарсько-суспільного явища, яке прийнято називати капіталізмом. Власників капіталів названо капіталістами. Капіталісти становлять осібну суспільну клясу. Інтереси капіталістів звичайно бувають противні інтересам робітничої кляси.

Капіталісти і робітники творять один стан, бо вони займаються виробництвом ужиткових предметів. Але цілі капіталістів і робітників противні. Ціль капіталістів — досягнути з виробництва як найвищий зиск, ціль робітників — одержання якнайвищого зарібку, доходу з праці. Між капіталістами й робітниками йде безупинна боротьба за висоту зарібної плати. В однім і тім самім стані є в капіталістичнім ладі дві засадничо противні собі класи людей. Класову боротьбу між капіталістами та робітниками використали для своїх цілей соціалісти-марксисти і зробили з тої боротьби засіб постійних заколотів і неспокоїв серед нової суспільности. Боротьба між капіталістами і робітниками, підсилювана соціалістами, загрожує суспільности вибухом революції, мов той діяльний вулкан, з якого безнастанно куриться, з якого безнастанно видобуваються отруйні гази, з якого чути підземельні стрясення, мов вістун вибухів горячої ляви, яка несе зі собою спустошення і смерть.

Винахід парової машини і пристосування її як двигунової сили у виробництві та сили до перевозу товарів на суші і на морі, спричинив дуже великий ріст капіталістичних виробничих заводів-фабрик. Парова машина прискорює і дуже улегшує перевіз і обіг товарів на поверхні цілої земської кулі.

Купецькі компанії, які опанували великоварстатове мануфактурне виробництво і торгівлю з заморськими краями, розростаються непомірно в силу капіталів і тимсамим набирають сили і впливу на суспільно-державні справи. Продовж вісімнадцятого століття приходить до голосу в зах. Європі нова суспільна класа т. зв. міщанська буржуазія, якої провідниками-ідеологами

були люди зі збогачених родин купців, часто жидів. Вони не можуть ніяк погодитися з якими-небудь обмеженнями в їх капіталістичній діяльності, які на них накладав щоденний становий лад. Як реакція на дотогочасний середовічний становий лад, який своїми установами і законами обмежував свободу одиниці, приходить новий світогляд, філософія. Нова філософія голосить не обмежену свободу одиниці. Ідеологом того світогляду був французький філософ Руссо. Він голосив, що людина зі своєї природи має лише добрі схильності і прикмети. Вона досконало сама собі вистарчає, тому має право бути вільною у своїх починаннях і ділах. Держава це союз вільних одиниць, а джерелом законів — збірна воля громадян. Держава має бути лиш сторожем свободи одиниці і не сміє втручатися в господарське життя громадян.

Такі засади лягли в основу світогляду не лише тодішніх передових людей, але сталися основами цивільних і карних законів. Той одинично (індивідуалістично)-лібералістичний світогляд довів до вибуху великої французької революції з кінцем вісімнадцятого століття (1789 р.). Революційні, законодавні французькі Народні Збори не лише знесли цехово-становий лад, але ще й заборонили основувати якінебудь спілки чи товаришення.

Перший артикул закону, яким знесено стани і цехи каже:

З причини, що знесення корпорацій становить одну з головних підстав французької конституції, не вільно взновлювати їх в якімнебудь виді. Артикул II. каже: Громадяни того самого стану і звання, не можуть, коли зберуться, вибирати провідника, секретаря чи синдика, удержувати спис членів, приймати ухвали і внесення та постановляти засади відносно своїх, сповідно спільних інтересів.

Револуція проголосила кличі: „свобода, рівність, братерство“, але вони могли здійснюватися лише одинично, поза якиминбудь суспільними і господарськими організаціями. В живій дійсності свободу мали лише ті, в руках яких був капітал, це є капіталісти. Робітники в дійснім життю не мали свободи, бо їх життя було залежне від заплати за працю, то є від капіталістів. В Енцикліці „Сороковий рік“ каже Св. Отець:

»Капіталістичний спосіб господарювання, розвій фабричного промислу йшов до щораз більшого поділу суспільности на дві, виразно від себе відділені ворожі кляси. З них одна, нечисленна, користує з всіх угоднень життя, яких достарчували новітні винаходи. Зате друга, яка обіймає величезну масу робітників, терпіла, пригнетена страшенною нуждою, пробуючи без вислуду видобутися з неї«.

Дальше наводить св. Отець слова Енцикліки Льва XIII., „Рерум новарум“:

»Велика часть людей находиться в стані незаслуженої та жакливої недолі, що осамітнена і безборонна була видана на поталу нелюдськості і непогамованої пожадливорости взаїмно побороючих себе панів«.

Отже велика французька револуція, яку ліберали і соціялісти славлять як початок і жерело свободи людства, в дійсності дала правну підставу капіталістам до беззастережного і свобідного визиску робітництва, яке вже тоді на заході Європи становило значну більшість громадянства. Виходить, що не середновічний становий лад поневолював більшість громадян, але власне новий, ліберально-капіталістичний.

Нічим не обмежена свобода в громадянській області викликає незнане досі явище, а власне конкуренційну боротьбу капіталістів-фабрикантів за ринки збуту, та торгівлю на фабричні продукти. Конкуренційна боротьба ведеться між фа-

брикантами за здобуття краєвих, як також чужих, особливо заморських, ринків збуту. В заморських краях борються за ринки фабриканти одного народу проти таких же другого народу. Боротьба часто доводить до воєн межи державами за ринки збуту, явище незнане в середніх віках.

Капіталістичний господарський лад викликав явище господарської скрути (кризи), якого не знали середні віки. Господарська скрута це безпосередній наслідок капіталістичного способу виробництва, веденого не на замовлення споживачів, лише виключно задля досягнення якнайвищого зиску. Коли на виробі є попит, коли ціни за виробі дають зиск фабрикантові, тоді він старається як лише можна поширити і побільшити своє виробництво, спираючися на приблизний обрахунок (калькуляцію) сподіваного зиску. Так само стараються побільшити виробництво фабриканти-конкуренти. Колиж корисна ціна на фабрикат триває довший час, тоді інші капіталісти будують фабрики таких самих виробів. Запотребування на робітників росте, підноситься заробітна платня. Настає час т. зв. доброї кон'юнктури. Така корисна кон'юнктура або може бути лише частинна, лише для деяких фабрикатів, або може бути навіть загальна, для цілої фабричної промисловости якогось краю, чи навіть часті світа, залежно від різнородних чинників. Корисна кон'юнктура триває довше або коротше, залежно від більшого чи меншого насичення фабрикатами торгових ринків (ринків збуту). Вкінці надходить хвиля, коли торговіці переповнені фабрикатами, коли ціна починає падати часто навіть нижче власних коштів виробництва. Тоді капіталісти-фабриканти починають обмежувати розміри виробництва, а часто навіть цілком його застановляти, замикаючи свої фабрики.

Фабричні комини перестають димити, фабрики відправляють робітників. Наступає час промислової скрути (кризи). Вона може обняти лише певні галузи промислу, або стати загальним явищем, та потягає за собою руїну і страти не лише фабричних промисловостей, але й грошеву (фінансову) руїну широких кругів населення краю, бо в промислових краях населення уміщує свої грошеві ощадности у фабричні, промислові підприємства. Залежно від розмірів господарської скрути, від глибини і ширини, виступає рівночасно безробіття робітництва, а з ним нужда широких кругів населення краю, часто навіть більшості його. Господарська, чи стисліше фабрично-промислова скрута це в капіталістичнім господарським ладі явище конечне, сказати стале, бо розміри виробництва означаються на сліпо, на підставі хитких і непевних обрахунків (калькуляцій), виключно лише з огляду на зиск, а не з огляду на дійсне задоволення потреб споживачів.

Правда, капіталісти-фабриканти намагаються запобігати сліпому надмірному виробництву та надмірному переповнюванню торгових виробами (товарами) при помочі особних організацій, знаних під назвами: концерни, трести, картелі. При їх помочі намагаються вдержати ціни на бажаній висоті, дуже часто зі шкодою і кривдою найширших кругів споживачів. Однак досвід показує, що такі об'єднання мало коли можуть запобігати скрутам, зате все діють на шкоду споживачів.

Ще одно явище питома капіталістичному ладі, знане під назвою штрайку (змови) робітників. Капіталіст-фабрикант змагає лише до досягнення зиску, для того старається вести виробництво з якнайменшими коштами. Фабрикант старається обнижувати заробітну платню до можливо найниж-

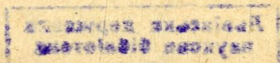
чої границі. До половини минулого століття робітництво не мало законної змоги боротися проти надмірного обнижування фабрикантами заробітної платні, бо тодішнє законодавство не дозволяло робітникам на якінебудь робітничі товариства, союзи, а тимбільше на змови (штрайки). Також не знало тодішнє державне законодавство ніяких охоронних постанов для робітників перед визиском фабрикантів-капіталістів.

Тодішня наука суспільного господарства (економії) і політичні партії домагалися від держави лише удержання ладу і порядку в державі. Держава мала бути, як тоді говорили, жандармом існуючого господарсько-суспільного ладу. Позатим держава не сміла обмежувати свободи громадян в її учинках в області господарства. Значиться, капіталісти мали повну свободу навіть тоді, коли їх робота виходила на очевидну шкоду і кривду робітництва, яке становило вже тоді більшість населення в державі.

В той спосіб мали здійснюватися в життю народів кличі великої французької революції: свободи, рівності і братерства. Дійсність була для робітників жахлива, бо доля їх була віддана цілковито на ласку капіталістів-підприємців.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Найбільшу нужду терпіли робітники в Англії, бо там капіталістичне, фабричне виробництво розвинулося найскорше і найглибше, бо вже в другій половині вісімнадцятого століття. З кінцем вісімнадцятого століття починаються в Англії заворушення, а то й правдиві революції. Нужда й злидні англійських робітників, головно ткачів, збільшувалася в міру впровадження до англійських фабрик

щораз більше машин, порушуваних силою пари. Механічні машинові уладження у фабриках зменшували запотребування робучих рук. Росте безробіття, росте нужда, ростуть злидні та голод. Тому, що по французькій революції у всіх державах не вільно було робітникам єднатися в робітничі товариства, між робітниками повстають та й ні „підпольні“ з м о в и проти фабрик і фабрикантів. Славний був бунт чартистів. Англійські робітники кидаються на фабрики і нищать ново-заведені машини, бо думають, що причина їхньої недолі це якраз машини. Коли не буде машин, думали вони, то їх доля покращає, бо фабриканти знов дадуть їм працю. Дещо пізніше, вже в половині минулого віку, робітничі змови та розрухи являються також на європейським суходолі (континенті), в Бельгії, Франції, вкінці в Німеччині.

Рівночасно в Англії вчені суспільники (соціологи) почали шукати виходу з такого загрозливого положення. Повстає гурт суспільників під назвою християнських соціалістів, які оголошують різні предложення (проекти), при помочі яких можна б зарадити грізним суспільним наслідкам лібералістично-капіталістичного господарства. З тих проєктів визначилися проєкти англійського державного канцлера Т о м и М у р а та фабриканта Р о б е р т а О в е н а. Змагання англійських суспільників допровадили до зміни поглядів англійського громадянства, яке зачало домагатися від уряду переведення в законодавстві змін на користь робітництва. Мимо сильного спротиву капіталістів, всежтаки англійський уряд і парламент мусіли згодитися видати закони, якими охоронювано працю жінок і дітей. На тодішні часи був це великий здобуток для робітництва, коли

зважити, яку велику силу мали капіталісти-фабриканти в державі.

Робітничий рух з'являється у Франції і Бельгії вже при кінці 18-го століття. Там також являються суспільні діячі, які називають себе соціялістами. Одним з перших був Карло Фуріє. Він організував робітничі виробничі товариства на соціялістичний лад. В першій половині 19-го віку найвизначнішими соціялістами були: Е. Кабе, Прудон, граф Сен-Сімон і Люї Блян. Аж до половини минулого століття не було єдності думок і поглядів між соціялістами. В однім вони годилися: всі жадали знесення приватної власності і віддання її або державі, або громадам, або взаглі громадянам.

Щойно в половині минулого століття (в 1847 році), соціяліст Карло Маркс разом з Фридрихом Енгельсом (Маркс був жидом, Енгельс німцем) оголосили відозву до робітників цілого світа „Комуністичний маніфест”. Цей „маніфест” містить основні гадки і засади соціялізму. Він подає практичні домагання і вказує на способи поступовання (тактику) соціялізму. Від хвилі появи „Комуністичного маніфесту” наступає єднання всіх напрямків соціялістів в одну, велику, міжнародню (інтернаціональну) соціялістичну організацію, яка приняла назву соціялістів-демократів.

Карло Маркс видав обемисту книгу під наголовком „Капітал”, яка стає неначе збором законів соціялізму (кодексом). Аж до нинішнього дня головні засади, проголошені Марксом в його „Капіталі”, це дороговкази поглядів кожного соціяліста. В 1864 р. завязався міжнародний робітничий соціялістичний союз, який поставив собі за завдання єднати і провадити до боротьби всіх робітників цілого світа,

щоб здійснювати головний клич Марксового „Комуністичного маніфесту”: „Пролетарі всіх країв єднайтеся!”. Нераз можна переконатися, що навіть наші передові соціялісти-марксисти (як також наші соціялісти-радикали, що до марксизму не признаються), не розуміють слова „пролетар”. Маркс взяв те слово з латинського „пролес”, що значить потомство — діти. Отже пролетар, то такий чоловік, який не має ніякої власности, лише має однукову власність, своїх дітей, своє потомство.

Марксівський соціал-демократизм зачав ширитися дуже скоро спершу в цілій західній Європі, при кінці 19-го століття і по цілій земській кулі. Вправді незабаром у рядах соціал-марксистів повстають глибокі і засадничі різниці поглядів, але всеж таки аж до нинішнього дня всі соціялісти визнають одно засадниче домагання: вони домагаються вивласнення всіх засобів виробництва (продукції), вивласнення землі і всіх земних скарбів. Хто ж мав би, після засад соціялізму, стати власником вивласнених засобів виробництва, землі та земних скарбів? Дальше питання: Хто мав би управляти виробництвом та займатися поділом вироблених дібр (продуктів)?

Є три різні погляди соціялістів на ті питання: одні кажуть, що власником дібр землі та засобів виробництва має стати держава. Таких соціялістів є найбільше. Вона має вести виробництво і розділювати вироблені добра між громадян при допомозі державних урядовців. Другі кажуть, що розпоряджувати виробництвом і розподілом дібр мають громади. Зновжеж соціал-демократи кажуть, що коли вивластиться властителів і заведеться збірну власність, тоді вже не треба буде держави, яка малаб судейську і законодадну вла-

ду. Тоді вистарчить лише сама господарська (економічна) влада і вона буде орудувати всіма господарськими справами громадян. Іншої влади не треба.

Способом здійснення свого головного домагання, яким є вивласнення всіх господарських дібр землі, її скарбів та середників виробництва, соціялісти вважають захоплення політичної влади робітниками-пролетарями, опісля зміну законодавства та наконєць суспільну (соціяльну) революцію. До суспільної революції соціялісти йдуть через піддержування можливо гострої і тривалої боротьби суспільних кляс, провадженої і піддержуваної всіми можливими способами, особливо страйками. Соціялісти-марксисти кажуть, що розвій капіталістичного господарства буде сам через себе прискорювати усупільнення господарських дібр, провадити до вивласнення власників дібр. Соціялісти переконані, що капіталісти будуть щоразто більше багатіти, а тимсамим вони будуть щораз більше вивласнювати дрібних власників засобів виробництва, то є ремісників і дрібних власників землі, селян-хліборобів. Вкінці, думали соціялісти, мусить прийти хвиля, коли проти себе стануть до останньої боротьби: мала жмінка міліардерів-капіталістів і міліони вивласнених робітників-працівників. Тоді пролетаріят вивласнить капіталістів і настане панування, диктатура пролетаріату.

Чим булоб панування диктатури пролетаріату, видимо наглядно і повчаючо в нещасній країні, яку большеаки-комуністи, назвали Союзом Соціялістичних Совітських Республік. Там кроваво панує жмінка злочинних змовників, — большевиків, соціялістів-марксистів. Робітник (пролетар) не має там найменшого голосу. Робітники так само як ціле населення нещасної країни, терплять нечу-

вані муки та нелюдські знущання від жмінки большеків-соціалістів, які захопили владу. Як пишуть самі большеки, нема їх більше в цілій величезній державі, лише один відсоток населення. Кривавим насильством (терором), якого досі людство не знало, держать вони владу в руках. Отже нема ніякої дійсної диктатури пролетаріату, є лише диктатура кривавих злочинців, большевиків-марксистів, яких впровадили жиди. Учителі соціалізму-марксизму заповідали, що після побіди соціалістичної революції, диктатура пролетаріату буде тривати лиш доти, доки вона не знищить усі суспільні класи. Коли це станеться, тоді — так вони казали — уступить диктатура, а на її місце прийде назад демократія, то є влада народу, а саме влада пролетаріату, бо суспільних клас вже не буде. На тій підставі соціалісти-марксисти, називають себе соціалістами демократами, в скороченню соціал-демократами. Події в нещасних „Советах” цілком переконуючо вчать, що соціалісти не мають найменшої підстави дочіплювати до своєї партійної вивіски слова „демократія”, то є панування люду.

Нема засадничої різниці між світоглядом соціалістів-демократів, як вони себе називають, і світоглядом большевиків-комуністів. Одні і другі се визнавали Маркса, є марксистами. Основна точка їх програми се знесення приватної, особистої власности, яку має переняти суспільність, то є пролетаріат. Заряджувати тою власністю (то є господарськими добрами, фабриками, варстатами та землею) має держава або громада при допомозі своїх урядовців. Також одні і другі згодні в тім, що знесення приватної, особистої власности, можна досягнути лише при допомозі революції.

Різниця в поглядах обох тих соціалістично-марксіських відломів є лише в способі допрова-

дження суспільності до стану революції та в способі переведення революції. Розлом у партії соціал-демократів марксистів викликав спір між російськими соц.-демократами, марксистами, на їх другім, всеросійським зїзді в 1903 році. Більшість учасників того зїзду під проводом Леніна стояла за зосередженням (централізацією) цілої російської соц.-демократичної партії під одним проводом,, який мав бути в руках випробованих, фахових революціонерів.

Меншість під проводом жида Мартова на те не погоджувалася. Вона була проти зосередження. Меншість стояла за допущенням до управи партії всіх членів, а не лише фахових, професійних революціонерів. Відтоді обі галузи пішли власними стежками, приймаючи назву большевиків під проводом Леніна, і меньшевиків під проводом Мартова (жида). Отже, як бачимо, між обома тими галузями соціалістів-марксистів нема засадничої різниці в поглядах і засадах. Ріжнить їх лише спосіб поступовання, тактика. Мимо того оба відломи соціалістів-марксистів, від хвили розлому, аж до нинішнього дня, завзято між собою ворогують. Большевики кроваво нищать меньшевиків і все зазначають, що не мають нічого спільного з меньшевиками. В дійсности „яке їхало, таке здибало“, між ними нема ніякої ідейної, світоглядової різниці.

Большевики називають себе залюбки також комуністами. Треба зазначити, що тої назви вживають большевики неслухно. Соціалісти-комуністи се також визнавали Маркса, та вони ріжняться від соціал-демократів, меньшевиків і різних інших тим, що жадають не лише знесення приватної і особистої власности на засоби виробництва та на землю з її підземельними багатствами, але хочуть

також спільності всіх готових засобів спожиття, отже жадають навіть спільності рухомого майна. Двацятилітнє господарювання і панування большевиків у нещасних Сове́тах показує, що большевики се в дійсності державні капіталісти. Вони знищили приватну, особисту власність, знищили великих і малих власників, але самого капіталізму не знищили. Одинокий власник в нещасних Сове́тах се держава. Кажеться держава, але в дійсності власники й управителі цілого господарства се урядовці, большевики-бюрократи. В большевії удержавлене не лише промислове і сільсько-господарське виробництво, але також удержавлена виміна, торгівля готовими виробами і то внутрішня і загранична торгівля. Висліди державного капіталізму під кровавими руками большевиків-марксистів бачить з жахом цілий світ вже двацять літ. Таким чином марксі́вський соціалі́зм се лише дальший розвій промислово-капіталістичного ладу, остаточна перемога капіталістичних засад і їх загальне розповсюдження. У капіталістичнім господарськім ладі остаточна мета се високий зиск без огляду на добро робітників, які брали участь у виробництві, таксамо є і в соціалістичнім ладі. Добро одиниці-робітника в соц.-большевицькім ладі цілковито знехтоване, бо лише зиск з большевицьких фабрик, з совхозів та колхозів се мета і виключна ціль цілого большевицького господарства. Невисказана нужда і нечувані злидні, жах і голод — отсе одинокі висліди панування большевиків. Місце чоловіка заняла якась потвора, большевицько-марксі́вська партія, а в дійсності жмінка кривавих і фанатичних визна́вців Маркса, які держать в жахливій неволі півтора сотки міліонів нещасних людей!

Та не лише під оглядом матеріяльним, господарським марксівський соціалізм, і розуміється також большевизм, се продовження капіталізму. Таксамо під оглядом духовим соц.-марксизм-большевизм продовжує світогляд (ідеологію) капіталізму. Духовий світогляд капіталізму — матеріялістичний. Він не знає Бога, він атеїстичний, він називає духове життя злудою і брехнею. Капіталізм голосить, що справа віри, се приватна, особиста справа чоловіка. Соц. марксизм-большевизм також наскрізь матеріялістичний, безбожний, атеїстичний, в практиці засадничо ворожо відноситься до віри і релігії. Він уважає релігію своїм ворогом, тому кроваво її переслідує, як це бачимо в Сове-тах. Особливо ж ненавидять большевики католицьку Церкву і вважають її своїм найгрізнішим противником.

Знавці відносин у большевії обчислюють, що продовж 20-тилітнього панування большевиків на областях колишньої, царської Росії, згинуло там около 20 мільонів людей з голоду та заразливих недуг, а вдвоє стільки згинуло від большевицьких езекуцій! Знищено понад 90 відсотків церков і монастирів, покарано смертю понад 80 відсотків духовенства. Замітне, що не знищено так жидівських синагог, не покарано смертю ні одного жидівського рабіна. У звязку з тими фактами звертає увагу факт, що світове жидівство взяло провідну і рішачу участь у большевицькій революції в Росії. Жиди підготували ту революцію, бо 35 відсотків політичних засуджених царськими судами, були жиди. Вони становили в колишній Росії не цілих 2—3 відсотків населення. Обіч Леніна майже всі визначніші провідники колишньої „підземної“ революційної соціалістичної Росії, були жиди. Таксамо жиди були провідниками большевицької ре-

волюції, а світовий жидівський капітал давав гроші на революцію, фінансував її. Жиди дали почин до заснування страшної, кровавої чреэвчайки. Вони ще й доси є в її проводі, особливо ж на Україні. Польський письменник Адам Добошинський каже, що ідея соціалізму-комунізму виросла з жидівського духа, з жидівської народньої вдачі. Жиди, каже, винесли зі своєї батьківщини і переховали у своїй народній свідомості лад (систем) східньої цивілізації, лад Асирії, Вавилону, Єгипту, Індії та Монголів. Там ставлено спільним, колективним змаганням, під примусом і під батогами наставників величезні будівлі, але обіч них залишалися величезні цвинтарі-кладовища нещасних невільників, які ті будівлі будували. То лад (система) колективний, примусової, невільничої праці в хосен держави. Байдуже, хто представник тої держави, тої влади, чи то був фараон, чи хан, чи шах, або як є тепер, большевицький Ісполнительний Комітет. Все одно, чи то були єгипетські фараонські піраміди, чи будови Тиру і Нініви, чи столиці Джінгіс-хана, чи як тепер Дніпрострой, Магнітогорск, Мурманський канал і т. д. Все одно, чи змушено до праці невільника на річ володаря, бога-сонця, чи на річ т. зв. колективного соціалістичного добра, отсих жахливих п'ятиліток. Лад (система) лишається той самий. Овочі того ладу, способу праці пропадають у руках деспотів та їх урядовців, вони не приносять невільникам-робітникам нічого іншого, лише кроваву муку та жахливу смерть. То страшна система, де овочі праці не вертаються до робітника. Тут лиш допчється гідність і достоїнство чоловіка, заміненого в безвільне робуче звіря.

Здавалося, що той східний, деспотичний, колективний лад праці безслідно пропав у сумерках історії. Показалося, що його потрапили відновити

і накинати жидівські соціялісти марксисты-большевики на областях колишньої, нещасливої Росії. Не досить того. Большевики-жиди оснували в Москві комітет, славний „Комінтерн”. Він має завдання: через відповідно ведену агітацію запровадити такий сам кровавий, комуністичний лад на цілм світі, а в першу чергу в Європі. В тім Комінтерні фактично проводили жиди і доперва недавно станув на його чолі Болгарин Дімітров. Численні процеси в тих краях, де комуністична партія нелегальна, не признана державою, переконують, що всюди на чолі комуністичних партій в поодиноких краях стоять жиди. На всесвітню агітацію зуживають жиди-большаки сотки міліонів рублів, що їх немилосердно стягають з бідних громадян-невільників колишньої Росії.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Марксіські думки поширилися у нас між нашою середношкільною та університетською молоддю починаючи від 80-тих років минулого століття. Багато більше приклонників здобули в тім часі марксіські ідеї серед молодії інтелігенції на Великій Україні. На добавок лиха марксисты українці не виступали самостійно від марксистів москалів і жидів, лише входили в склад спільних підпольних соц.-марксіських партій. Там наші соціялісти цілком пірнули в соціялістичний інтернаціоналізм. Коли ж прийшов час боротьби за українську державу, то вони сказали: або буде українська держава соціялістична, або нехай її цілком не буде, та й завалили власними руками вже воскресшу Українську Державу.

Обіч соц.-марксистів повстала була в нас партія радикалів. Основа їх партійної програ-

ми була також соціалістична. Але тому, що радикали вели агітацію серед нашого дрібноземельного селянства, то мусіли взяти в програму його домагання. Така програма, мішанина соціалізму з земельними домаганнями дрібного селянства, розуміється засадничо противилася основній точці соціалізму, то є знесенню особистої приватної власності. Але інакше не могли б наші радикали зближитися до дрібного селянства і провадити між ним агітацію. Одним з головних завдань поставили собі радикали боротьбу з вірою, з духовенством, з Церквою. Треба признати, що перед війною вдалося було радикалам зєднати собі в деяких околицях нашого краю досить багато людей і дійти до політичного значіння в краю.

По війні наші радикали ще „полівіли“, бо назвали себе вже виразно **соціалістами-радикалами і вступили до т. зв. II-го Соціалістичного Інтернаціоналу**. Однакож їх сила і впливи серед селянства замітно впали. Що ж до наших соціал-демократів, то можна їх почислити „на пальцях рук та ніг“.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Боротьба кляс, себто боротьба між робітниками і капіталістами, се основна ціха капіталістичного ладу. Папа Пій XI в Енцикліці про обнови суспільного ладу каже: „Найважливішим завданням, так держави, як кожного доброго громадянина се побідити „боротьбу кляс“ та привернути згідне співділання суспільних станів. Отже ціла політика повинна бути спрямована до віднови станово-фахового суспільного ладу...“. „Суспільне життя пливе нині під знаком нагальних противенств і тому суспільний лад такий несталий і такий змінний, бо

він спирається на суспільні кляси, на противні інтереси, через що вони схильні до ненависти і до боротьби". А далше каже Пій XI: „Лад, устрій є єдністю, яка повстала з доброго зложення многости". (Цитат з Томи з Аквіну: „Сумма Теол.").

„Отже правдивий і природний суспільний лад вимагає многости членів суспільного організму, яку споює в цілість якась сильна лучба". Тою спільною лучбою для кожного заводового стану є виріб (продукція) якогось роду матеріяльних дібр або чинитьба якихсь услуг. Вона вяже з собою власників і робітників того самого звання. Для всіх фахових станів є публичне добро, яке повинно узгіднювати змагання усіх.

Фаховий стан — корпорація — лучить у собі власників-підприємців і робітників. Він піклується спільними заводовими справами, які дотикають зарівно власників як і робітників.

Натомість справи, які відносяться зосібна чи до власників чи до робітників, можуть розглядати і рішати осібно обі сторони залежно від умов спору. Після Енцикліки корпорації — званеві стани мають творити посередні і самоврядні звена між одиницею і державою. Брак таких суспільних органів спричинює стрясення і заколот у суспільнім життю, а суспільні і державні уладження наражує на несталість. Для зрозуміння станового ладу, про який говорить Енцикліка, возьмім примір. Шевські челядники в якійсь місцевості творять професійний (заводовий) союз. Рівнобіжно в тій самій місцевості є фаховий союз шевських майстрів. Оба союзи разом творять в тій місцевості шевську корпорацію — шевський заводовий стан. Разом з іншими ремісничими корпораціями творить шевська корпорація ремісничий стан. Пооди-

нокі стани творять повітові окружні союзи. Їх верх се краєва, державна рада станів.

Всякі страйки, змови робітників, а таксамо картелі, трести і т. д. власників заборонені, бо спори між працедавцями і робітниками рішають корпорації. В разі незгоди рішає державна влада. Пій XI ставить становому (корпораційному) ладові величезне завдання до сповнення. Він вказує становому ладові „піддання господарського життя правдивій і успішній організаційній засаді, а іменно через опанування вільної конкуренції” і підпорядкування цілого господарського життя „наказам впливаючим з природної ціли того життя, то є задоволення людських потреб”.

Ціль конкуренції в капіталістичнім господарським ладі се осягнення можливо високого зиску, без огляду на потреби та інтереси загалу громадян, а головно без огляду на інтереси робітників, або помимо очевидної шкоди для них. По думці Енцикліки „В сороковім році” господарські завдання корпораційного ладу — величезні. Становий (корпораційний) лад має обняти і піддати контролі не лише відношення капіталістів до робітників (капіталу до праці) і рішати спори, які між ними вибухають. Пій XI домагається більше: Жадає від станового ладу опанування „вільної конкуренції”, щоб він відповідно розміщував матеріяльні багатства, розділював доходи з праці і капіталу між поодинокі суспільні верстви і запровадив лад у виробництві (продукції) в поділі і в спожиттю дібр. Св. От. Пій XI жадає від станового ладу, щоб він, поконавши капіталістичний безлад господарського життя, в області виробництва, поділу і спожиття господарських дібр, запровадив певний лад, порядок і доцільність. Коротко, Папа Пій XI жадає плянового господарства під орудою станової організації.

Становий лад зможе лиш тоді сповнити свої контрольні і організаційні завдання в області господарського життя, коли держава передасть становим установам, корпораціям значну частину своєї дотеперішньої господарсько суспільної діяльності та ще й запевнить зарядженням і постановам станових установ правно-публичну викональність (екзекуцію). Коли б се сталося, то є коли б станові установи переняли на себе законодавство в господарсько-суспільних справах, тоді держава на тім нічого не втратила би, а громадянство зискало б спокій, лад і добробут.

Теперішній господарський безлад, який є вислідом капіталістичної вільної конкуренції і боротьби суспільних класів, змусив держави переняти на себе ведення господарських справ в області виробництва, поділу (торговлі) і навіть в області спожиття дібр. Се явище, яке по світовій війні дуже сильно виступило в усіх державах і знає під назвою етатизму. Теперішні держави беруть у свій заряд ведення найрізноманітніших господарських галузей. Деякі держави навіть змагають до монополізування багатьох ділянок господарського життя і відсувають цілком приватних людей від господарської праці. Держава мусить віддавати ведення тих численних господарських справ і праць (державні фабрики, підприємства, державна торгівля і т. д.) в руки своїх урядовців. Важні господарські галузі, які вимагають великого досвіду і знання, дістаються в руки урядовців цілком до того не підготованих, які випадково, часто з протекції і партійних інтриг, стають на чолі важних ділів державного господарства. Не диво, що державні підприємства дуже часто нефахово ведені, дають великі втрати, які держава мусить покривати з податків. В демократичних державах

лихо побільшують фахові політики-демагоги, які вміють хитрими способами діставатися до парламентів та до господарських комісій в них. Вони вважають себе уповноважненими заступниками, „відповідальними представниками“, як вони називають себе, всіх господарських станів. На тій підставі рішають вони голосуванням у господарських справах, на яких цілком не розуміються, а руководяться виключно особистими або партійно-політичними інтересами. У висліді таких відповідальних рішень парламентарних господарських комісій держава мусить поширювати свої господарські чинності (агенди). Се коштує великі суми з податкових грошей, бо спричинює збільшування числа бюрократів (урядників). Часто доходить аж до великих потрясень цілого державного господарства. Таке явище бачили ми у Франції, коли „людовий фронт“ під проводом соціяліста жида Блюма взяв був у свої руки керму держави. Тоді Франція, найбагатша держава в Європі, опинилася над берегом банкрутства. В цілій Франції вибухали безнастанні страйки, склалася величезна різниця середників першої потреби і т. д.

Цілком інакше виглядало б суспільно-господарське життя, коли б рішення станових справ було признане корпораціям, корпораційним радам.

Для приміру:

Показується потреба видати закон чи розпорядок у ремісничих справах. Над таким законом радять і його ухвалюють самі ремісничі корпорації, а не, як се тепер буває в демократичних державах, парламент, зложений з фахових політиків, отже з людей, які особисто не знаються на ремісничих справах. Недоцільні, часто шкідливі закони і розпорядки, які виходять з демократичних парламентів та канцелярій урядовців, дуже часто

(65к) 0,96 (1986)

РЛ 3719 у

спричиняють великі господарські шкоди
ноким суспільним станам та викликають
в господарським життю держави.

Жадаючи введення корпоративного
ХІ не хоче віднови пережитих вже форм
вічного станового ладу, ані дальшого удержавлю-
вання (етатизації) господарського і суспільного
життя. Навпаки! Корпоративний лад, який лише
в основних зарисах начеркнув Пій ХІ в Енцикліці
„В сорокову річницю“, усамостійнює суспільність
у відношенні до держави. Корпоративі створюють
конечне звено між одиницею-громадянином
і державою. Такого звена-сполучника нема в ни-
нішнім капіталістичним ладі.

В обговорюваній Енцикліці Пія ХІ не знахо-
димо певної, формальної програми станового-
корпоративного ладу. Є там лише загальні засади
нового устрою. В тім зарисі виразно видко, що він
згідний з природним, Богом даним законом, та
заводить в суспільно-господарські справи лад,
рівновагу і порядок згідно з наказами християн-
ської моральності, яка впливає з божественної
науки Христового Євангелія.

Але конечна передумовина віднови теперіш-
нього шкідливого суспільного ладу, се після слів
Енцикліки „відродження християнського духа,
з яким зірвало багато людей працюючих в госпо-
дарській області. Без того даремні всякі
змагання і будова суспільного у-
строю буде вноситися на летючій
піску, а не на скалі“. (Мат. VII. 23 і слід.).

Кінець.

БІБЛІОТЕКА ТОВАРИСТВА „С К А Л А“

~~ВІСНИК~~
ОСИП ЛУКВИЦЬКИЙ

ЗА СПРАВЕДЛИВИЙ ЛАД

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ч.
26

